

Arestada dal Comità per l'Útzil del Glhep

Emestada sür li 12. Zecemvar dallas 2011/xxxii

Membreux dal Comitè

**Ma Baron Tepistà, Presedint
Iustì Canun, UrGP, VicePresedint
Xhorxh Asmour, Dojen
Cresti Siervicül, UrN
Dréu Gavárpic'h
Aspra Laira
Eoin Ursüm
Flip Molinar
Ián Tamorán**

Membreux Candidätsilor

**Ieremiac'h Ventrutx
Tric'hard Carschaleir**

Patron Rexhital

Regeu Ian

*Produçada par la Subcomità Parmanint per Püblìcaziuns
Ián Tamorán, Fosteglh*

TABLEU DA CONTENONÇAS

STÄTSMINT DAL COMITÀ.....1

RESOLUZIUNS DAL ARESTADA DA LI 12. ZECEMVAR 2011/xxxii

1 RESOLUZIUNS ÖVER LA SPELIÇAZIUN.....3

1.1 ZESCRUIZIUN FORMAL DAL POSIZIUN DAL EMFASIÇÙ ZESFATXADA.....3

1.2 ZISCUBIUN DEL EFECT DAL DECLINAZIUN PLURAL PA L'EMFASIÇÙ MARCADA4

1.3 RESTÄTSMINT DEL EFECT DAL DECLINATION VERBAL PA L'EMFASIÇÙ MARCADA.....5

1.4 RETAINAZIUN DAL EMFASIÇÙ SÜR MOCTS MONOSÛLAVAIS AFIXATS EDA EXTENDATS5

1.5 ADOPZIUN DA È IN LA SPELIÇAZIUN PER INDICATARH LA PIAZIUN GRAMATICAL DA E5

2 RESOLUZIUNS ÖVER ELS SEMANTICI.....6

2.1 ZIUZICAZIUNS SEMANTICI INTRA LAS FORMAS IMPERATÍUS6

2.2 ZIUZICAZIUN SEMANTIC INTRA LAS PREPOSIZIUNS AVETZ ES CÛN.....6

3 RESOLUZIUNS ÖVER LA SINTASCHA ES LA GLOTOLOXHÀ.....7

3.1 RECONEIÇAL DALS FORMAS PLURAIS IMPORTADAS7

3.2 STÄTSMINT SÜR LA GLOTOLOXHÀ DELS PARTICAIS JA ES J'ONT.....7

STÄTSMINT DAL COMITÄ

Dürant 2011, els membreux dal Comità per l'Útzil del Glheþ focüsiçevent à'iens númerul da proxhects variinds, qi ducievent àls resoluziuns d'aceasta Arestada.

Acest aneu videva la cünstavalità d'iensa presençù públic es independent per la Comità, à www.cuglang.com. Els membreux dal Comità es umas da variösen davants glheþeshti travaleva per sigürarh q'aceasta presençù c'e mültiglheþeasca in ça natür, es àl temp d'acest escribind, dal informaziun över la CÚG c'e aßatsch es públicmint avalaval in l'Angleasca, l'Espagnol, el Portugal, el Françal, el Talian, es el Rußesc (es ocsà in Talossan, da c'horsica).

Cetermint, els membreux dal Comità inogurevent 'n presençù públic per L'Apvieniba dals Ciumisas Glheþeasca, qi füt formada in dallas 2007 par la CÚG dürant dals ziscuþiuns cün L'Icastolâ. El siteu dal ACG, www.talossan.com, nun provida la partida d'informaziun la phü compläts qi'st avalaval bastal över el glheþ Talossan, comprís dels imbutamaintschen es dels exampais, toct colecteschti dels esforçen dels membreux dal Comità över el vinveniu paßat.

In 2011, 'n númerul dels proxhects da cunpoçaziun es da traduziun ocsà füvent quepats, qi permítevent els membreux àð studiarh l'útzil corent del glheþ, avetz 'n ughl àl trac'harh dals tendençuns pr'estarh reconeçadas eda recomandadas oficialmint in acest documenteu. Com'iensas resultaes da toct acestilor esforçen, presca doua dudeschainas da proposiziuns estevent vançadas per la cunsideraziun dal Subcomità dal Gramaica. Acestilor qi füvent aprovadas par la Subcomità estevent reportadas àl Comità compläts per l'approval final, es apiarent aici.

Intra las proposiziuns qi failevent d'estarh reportadas sür la Subcomità sint 'n númerul profita la reconeçal d'iensa alternatíu construziun imperatíu (semanticmint "prächind") q'uçä la condiziunal *sch* cün la moda cunxhuntíu, proposiziuns per reconeçarh dals modificaziuns in la partida dels pronums, es proposiziuns per reconeçarh l'uorden invertì da l'útzil del partical existençal *hi* in els interrogatorxheux. In acestilor caseux, la Subcomità reporteva qe la frequençä del útzil actual dels mocts eda construziuns qi füvent vançeschti non alçevent à'iens nival qe indicatadra qe ça sint establichats in el parlançeu rostineu.

Las noua resoluziuns vestitxais, presentadas aici osprei qe l'approval par voteu dal Comità compläts, sint inziçavais dal intenziun dal CÚG à zescrüarh clarmint el statüs corent del glheþ es ça süstem d'escribind. Dals simca resoluziuns qi conçernent la speliçaziun, las qátor pirmalaisets representent la somnitä d'iensa miziun à recuncilarh la forma "amical" del regleu dal emfasiçù qi füt prescriut in l'Arestada dallas 2007 avetz el regleu pü formal es míus amical àl uçeir qi füt prescriut in l'Arestada dallas 2010. La resultà, Resoluziun 1.1, modifica solamint 'n po (schi ingen) dels efects del regleu steçéu mas c'e txuhada par la Comità àð estarh la forma recomandada per l'indubamaintsch del süstem dal emfasiçù in Talossan. Resoluziuns 1.2 trans 1.4 provident 'n ziscuþiun compläts da toct efects qi sint videschti in el süstem dal emfasiçù es in la speliçaziun quand 'n moct c'e declinat.

Resoluziun 1.5, qi reconeïça l'útzil da *ë* per l'indicaziun dal þiaziun gramatical (in el mismeu vej qe *ï* füt sa reconeïçat par Resoluziun 1.2 da l'Arestada dallas 2010), compiaça las recomandaziuns da speliçaziun qi sint fäts par la Comità.

Las doua resoluziuns qi apiarent in secziun 2 sint över els semantici. La prüma d'acestilor reconeïça 'n tendencù surxhind in els semantici davant el çoiçéu dals construziuns imperatíus ziferinds, es la secund formaliça 'n ziferençù semantic qi'st façat comunmint intra doua preposiziuns famiglhaes, *avetz* es *ciin*.

Las doua resoluziuns finais d'aceasta Arestada repaxhent l'útzil da certaes formas plurais qi sint importadas d'altreux glheþen (come *sünþeses*, la forma plural da *sünþesis*), es modifica 'n posiziun paßada dal Comità profita las cunávulas es els semantici dels particaais *ja* es *j'ont*.

Cün acestilor resoluziuns, la Comità expança firmint la zescriziun formal da noastra bel glheþ.

La Comità per l'Útzil del Glheþ perventüra endorça els standards sovinds per buna forma in el scríuarh es el parlarh del glheþ Talossan, per estarih uçats in toct las püblicaziuns qi sint emestadas eda aprovadas par la Comità, es quaxhita lor auservamaintsch par toct i Ladintschen.

1. RESOLUZIUNS ÖVER LA SPELIÇAZIUN

1.1. Zescriuziun Formal dal Posiziun dal Emfasiçù Zesfatxada

Previösmint, la Comità tent specificat dels regleux per la zesterminaziun dal emfasiçù in la parlançeun in 'n moct qi non tent 'n marc explicat dal emfasiçù. Çà nun formalìça aceasta zescriuziun come zesclarat sub aici:

Schi ingen sülaval d'iens moct cuntent 'n vocal qi'st marcat per l'emfasiçù, c'e el sülaval àð estarih emfasiçat. Altramint, el sülaval àð estarih emfasiçat c'e zesterminat par l'aplicaziun d'acest Regleu d'Emfasiçù:

1. Els sufischti **-mint**, **-laiset**, **-päts** (es ça variaziun **-phäts**), es **-sqab** non afectent la posiziun dal emfasiçù sür el rest del moct, nonobstind qe ça estadrent soveschti par **-s**, sa schi ingen viens d'acestilor isch presint, analüçetz el moct per l'emfasiçù come schi aceasta terminaziun simplamint non füt là.
2. L'emfasiçù tomba sür el sülaval qi cuntent la letra vocal avant qe la "braça" final del moct:
 - Ingen consonant eda grupa dels consonants c'e'n braça, salva qe **s** c'e'n braça solamint osprei qe **n** eda **ö** eda **ü**.
 - Ingen glideu (salva qe el **u** in **eu**) c'e'n braça.
 - Cadascu dals construziuns sovinds c'e'n braça singül: **-en**, **-ent** (es **-ient** es **-uent**), **-er**, **-eux**, **-ic**, **-ica**, **-ici**, es **-ilor**.

NOTAS:

1. 'N glideu c'e'n vocal qi'st pronunçat come /j/ eda /w/ (in l'Alfavit Internaziunal Fonetic). Specificmint, in Talossan, 'n glideu c'e eda 'n **i** eda **u** qi'st parsequitat par ingen vocal, 'n **i** qi parsequita ingen vocal (salva qe **i** eda **u**), eda la letra qe non isch **a** in els diftuncs **ae**, **au**, es **oa**.
2. In mocts come *mici*, *vea*, es *ricas*, in qi aucün vocal preceda la braça final del moct, l'emfasiçù tomba pa el prüm sülaval.
3. L'emfasiçù facultatü sür el sülaval final d'iens verb qi'st declinat ainciün la forma dal tierçéa perziun singular del tençéu presaintsch non c'e marcada. Per exampal, si scrivent *lirarha*, ivenðo salacor 'n parleir emfasiçarha el sülaval final. [L'emfasiçù pa el sülaval final dals declinaziuns unregulais *ischà*, *säperà*, es *serà* non c'e facultatü, es isch marcada.]
4. Els mocts *acest*, *embù*, es *vidarh* povent estarih emfasiçats pa lor prüm sülaval.

1.2. *Ziscufiun del Efect dal Declinaziun Plural pa L'Emfasiçù Marcada*

L'emfasiçù pa la regular forma plural d'iens nómina eda axhectivi tomba pa el mismieu vocal com'in la forma singülar, sanc el fostind per l'adiziun eda l'ablaziun d'ingen indicaziun explicada dal emfasiçù unregular in la speliçaziun, cün las exeiziuns sovinds:

Schmovadas dal Emfasiçù:

- a) Dals nóminas es dels axhectivis qi tiennent 'n forma singular cün l'emfasiçù zesfatxada es qi terminent cün **-päts** eda **-phäts** sufervent 'n schmovada dal emfasiçù del sülavall penult eda avantpenult dal forma singular àl sülavall avantpenult dal forma plural. Per exampal, *regipäts* isch emfasiçat pa el vocal **e**, mas *regipätsilor* isch emfasiçat pa el vocal **ä**. Aucün indicaziun in la speliçaziun c'e resquirada, parç qe embù formas tiennent l'emfasiçù zesfatxada.
- b) Dals nóminas es dels axhectivis qi tiennent 'n forma singular cün l'emfasiçù zesfatxada es qi terminent cün 'n vocal qi non isch **ö** eda **ü** es qi isch parsequitat par **s** sufervent 'n schmovada dal emfasiçù del sülavall penult dal forma singular àl sülavall penult dal forma plural. Per exampal, *solas* isch emfasiçat pa el vocal **o**, mas *solasen* isch emfasiçat pa el vocal **a**. Aucün indicaziun in la speliçaziun c'e resquirada, parç qe embù formas tiennent l'emfasiçù zesfatxada.
- c) Dals nóminas es dels axhectivis qi pluraliçent cün **-en** es qi, in lors formas singulaes, tiennent dal emfasiçù unregular qi tomba pa lor sülavall avantpenult sufervent 'n schmovada dal emfasiçù, assuming default stress when pluralised. In la speliçaziun, el marc dal emfasiçù qi'st videscu sür acestilor mocts singulaes tombent da lors formas plurais. Per exampal, ainda qe el moct *aspáragosch* isch emfasiçat unregularmint come marcat, ça forma plural *asparagoschen* isch emfasiçada, pa el regleu, pa el vocal **o**.

Retainaziun dal Emfasiçù qi Modifica els Marcs dal Emfasiçù:

- d) Dals nóminas es dels axhectivis qi tiennent 'n forma singular cün l'emfasiçù zesfatxada es qi terminent cün 'n consonant qi'st parsequitat par **-en** eda cün **-ö** eda **-ü** retainent l'emfasiçù pa el mismieu (penult) vocal quand ça sint pluraliçats. Per indicatarh acest, el vocal emfasiçat fost estarh marcat in la forma plural, parç qe aceasta forma tent l'emfasiçù unregular. Per exampal, la propra forma plural da *foren* isch *fórens*, cün embù formas emfasiçeshti pa el vocal **o**, es la propra forma plural da *pengö* isch *péngös*, cün embù formas emfasiçeshti pa el vocal **e**.
- e) Dals nóminas es dels axhectivis qi tiennent a singular form with irregular stress falling on a terminal syllable **-en** or on a terminal vowel (whether or not followed by **-s**) retain stress on the same (ultimate) vocalic when pluralised. In orthography, the explicit stress mark on the singular form is removed in the plural, as this form takes default stress. For example, the plural form of *sierén* is *sierens*, the plural form of *ahà* is *ahaes*, the plural form of *ananás* is *ananasen*, and the plural form of *apricò* is *apricons*.

1.3. Restätsmint del Efect dal Declination Verbal pa L'Emfasiçù Marcada

La Comità rëitera qe l'emfasiçù sür toct dals declinaziuns regulaes dels verbs qi sint emfasiçeshti unregularmint (sür lors stemeux) c'e zeterminada par ingen emfasiçù marcada in la terminaziun dal declinaziun eda, faltind acest, l'emfasiçù zesfatxada. C'e à zirarh, els verbs qi sint emfasiçeshti sür lors stemeux sint emfasiçeshti com'acest solamint in lors formas infinitíus. In la speliçaziun, acest vala q'els marcs dal emfasiçù in dals formas infinitíus tombent in la declinaziun. Per exampal, *sâparh* declina à zeviënarh *sâpeveu* anstada da **sâpeveu*, *ác'harh* à zeviënarh *ac'hetz* anstada da **ác'hetz*, es *nogueçarh* à zeviënarh *nogueçarhás* anstada da **nogueçarhas*.

1.4. Retainaziun dal Emfasiçù sür Mocts Monosülavais Afixats eda Extendats

Dals nóminas es axhectivis monosülavais retainent dal emfasiçù pa el stemeu ivenđo 'n förfixa c'estadra combinada. In la speliçaziun, 'n marc dal emfasiçù explicat c'e resquirat schi el moct urixhinal non termina cün 'n braça (as defined in Resolution 1.1 d'aceasta Arestada). Per exampal, *xhu* zevient *telexhù*.

Dals declinaziuns dels verbs unregulaes es monosülavais retainent l'emfasiçù schi ça zeviennent el sülavai final dal declinaziun similar d'iens verb extendat. In la speliçaziun, acest resquira l'adiziun d'iens marc dal emfasiçù. Per exampal, *va* c'e la terminaziun del verb similarmint declinat *svenirh*, qi fost estarh scriut *svenvà*.

1.5. Adopziun da Ę in la Speliçaziun per Indicarh la Piaziun Gramatical da E

La Comità reconeça es recomenda l'útzil del vocal **e** intzirçonat par 'n trema (c.à.z., **Ę**) per indicarh dal piaziun gramatical del vocal **e**. Aceasta mepoda d'indiciun in speliçaziun da piaziun gramatical isch 'n mepoda alternatíu, es non c'e'n remplaçind per las altras mepodas per façarh aceasta indicaziun. Acestilor altras mepodas sint:

- (i) l'adiziun d'iens marc dal emfasiçù explicat quand el **e** separat reçaifa dal emfasiçù zesfatxada, dov'acest marc non indicata l'emfasiçù d'iens polüftunc, es
- (ii) l'útzil d'iens apostrof per separarh el **e** d'ingen vocal cün qi altramint ça formadra 'n polüftunc.

Per exampal, *rëunitarh* isch indentic à *re'unitarh*, es el num perziunal *Rafaél* put estarh scriut *Rafaël*.

2. RESOLUZIUNS ÖVER ELS SEMANTICI

2.1. Ziuzicaziuns Semantic intra las Formas Imperatíus

Pü frü, las dua formas dals declinaziuns imperatíus tiennent estescu zescriuts com'identici complätsmint semanticmint. La Comità nun reconeìça es recomenda las sovinds ziferençuns semantic intr'acestilor formas, es l'útzil optatú, invitatú, eda aþortatú dal moda cunxhuntú:

- *qe* + cunxhuntú – formal, poli
- l'útzil d'iensa declinaziun imperatú qi termina cün **-etz** eda **-itz** – neutral, cün respectù
- l'útzil d'ingen altra declinaziun imperatú regular eda unregular – com'iensa xhuþiun

Aucün ziferençù in la moda imperatú exista per els verbs unregulais – *pevarh*, *scríuarh*, *velarh*, es lors formas extendadas – qi tiennent solamint viensa forma imperatú.

2.2. Ziuzicaziun Semantic intra las Preposiziuns avetz es cün

In el paþat, la Comità non tent specificat ingen ziferençù semantic intra las preposiziuns *avetz* es *cün*. Com'iens reconaìçal d'embù 'n tendençù dal practica paþat es presaintsch es com'iensa recomendaziun per útzil, la Comità nun prescíua com'iens regleu xheneral *qe cün* isch mavelescu quand la sençù dal preposiziun c'e l'acompagnanteu eda la poþeçaziun, es *avetz* isch mavelescu quand la sençù dal preposiziun c'e pü absträts, sümvolic, eda figüratú.

Per exampal, *cün* isch mavelescu àð *avetz* in exprimaziuns come *o scriveva cün 'n pluma* es *a isch l'iensa cün l'aic*. Similarmint, *o sta cün els engreveirs* indicata 'n perzuin sè stada es locaziun intr'iensa grupa d'engreveirs (salacor d'iensa perziun sanc intereçù perziunal, com'iens cronistà), mas *o sta avetz els engreveirs* indicata la perziun sè consonançà per els quests dels engreveirs.

Dals construziuns qi tiennent 'n nómina independent, unmodificada, es absträt com'el obxhect dal preposiziun *avetz*, com'in *o marscha avetz fiirtà* (= 'he walks with pride'), sovint povent estarih refraçadas come construziuns adverbescas; per exampal, *o marscha fiirmint*. Acest non isch el caseu per las construziuns qi involvent nóminas absträtsilor qi sint uçeschti com'el obxhect dal preposiziun *cün*, com'in *el nic'ht ariveva cün [acompagnat par la] zesperançù*.

'N ziferençù aziticia c'e fäts intra la preposiziun *cün* (qi'st uçada per indicatarh el poþeçal aventicieu) es la preposiziun *da* (qi'st uçada per indicatarh el poþeçal eþentzial). Per exampal, la fraça *la criança cün caveglhen grocs* put estarih cumprençada com'iens stätsmint över qet tent la criança (es salacor com'iens stätsmint subtzil över la mancança da manença del colour dels caveglhen els síeux), mas la fraça *la criança da caveglhen grocs* isch 'n stätsmint pü certan q'exprima q'els caveglhen grocs sint relateschti à qet isch la criança.

3. RESOLUZIUNS ÖVER LA SINTASCHA ES LA GLOTOLOXHÀ

3.1. *Reconeïçal dals Formas Plurais Importadas*

Dels mocts (salva q'els nums propreux) qi sint importeschti sanc chinxh dels altreux glheþen estadrent pluraliçats eda com'iens moct Talossan eda com'in el glheþ da ça urixhì. Per exampal, *falsetto* estadra videscu pluraliçat com'embù *falsettos* es *falsetti*, es *ephemérides* estadrea videscu come la forma plural da *ephemeris*. Dels mocts (bis, salva q'els nums propreux) qi füvent emprendeschti del Greqesc es qi terminent cün 'n vocal qi'st parsequitat par **-sis** forment lor plural par la modificaziun del final **i** àð **e**; per exampal, *þesis* pluraliça à zeviénarh *þeses*.

3.2. *Stätsmint süür la Glotoloxhà dels Particais ja es j'ont*

La Comità repaxha q'els particais adverbeschti es existençais *ja* es *j'ont* sint cugnats às particais Français *il-y-a* es *y-a-t'il*. Cetermint, la Comità exprima ça cresença q'acestilor particais sint formas escriuns del verb **þavarë*, qi'st nun extinct, es com'acest sint relatats semanticmint à'cest verb (qissen sençù pü schpeit füt corporada ainciün el verb sufectatü *tirh*).

Acest stätsmint retracta dels stätsmints previösen qi füvent façeschti par la Comità över acestilor particais, es qi tignovent indicatat qe *ja* es *j'ont* tignovent formeschti par qualsevol forma da contraction dals fraças *hi isch* es *hi sint*, respemind (eda da quáisevois þistorici fraças equivais, come *hi *esta* es *hi *estent*).